

commune bonum, ut propter illud teneatur quilibet privatus accusare simile delictum contra se commissum; ex hoc ergo capite non est tale juramentum contra bonos mores. Aliunde vero illud juramentum est in commoditatem proximi, et ex se est opus misericordiae, quatenus est remissio injuria, et morale beneficium indigentis; ergo non est curiale juramentum non obligat. Si ergo textus ille de hujusmodi juramento intelligatur, non est contra dicta, neque ullam habet difficultatem. Tamen revera non potest ita intelligi, quia dicit Pontifex denunciandam esse hujusmodi adulteram, ut poenitentiam agat et corrigatur; ergo supponit illam non esse emendatam.

17. *Secundus sensus.* — Potest ergo intelligi textus ille de juramento secundo modo facto, ut videtur illud intelligere Innocentius ibi, et sumitur ex Glos., verb. *Crime*, et ita etiam videtur cessare difficultas, quia licet peccator non sit emendatus, non obligatur quis ad accusandum illum. Aut enim obligaretur propter bonum proprium et privatum, vel propter bonum spirituale ipsius delinquens, aut propter bonum commune. Non pri-
mum, quia potest quis cedere juri suo, quod insinuatur in illo textu ibi: *Vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum*: nam quia hoc spectat ad privatum jus ipsius viri, potest illi cedere. Unde etiam indicat Pontifex juramentum ad hoc obligare; nam probabile est hanc vim habere vocem illam *tutius*, juxta modum loquendi juri, quando loquuntur de re pertinente ad forum animae. Et quoad hanc partem ratio esse videtur supra tacta, quia hoc videtur pertinere ad opus misericordiae, et remissionem propriæ injuria. Non etiam secundum, quia spirituali necessitati uxoris in eo easu sufficienter subvenitur per denunciationem canonica, ut in ultimis verbis textus aperte significatur; denunciare autem non est accusare, et ideo hoc non obstat, quominus illud juramentum obliget. At vero si juramentum esset etiam de non denunciando, non obligaret, quia esset charitati contrarium, juxta doctrinam D. Thomæ, d. a. 7, ad 3.

18. Circa tertium vero membrum de accusatione propter bonum commune, Glossa ibi, in verbo *Desistat*, quam quoad hanc partem videntur communiter sequi ibi Doctores, sentit tale juramentum non obligare; quia licet quis possit renunciare juri suo, non tamen communi bono, quod ex juramento sic intel-

lecto maxime laederetur, quia inde sumerent rei occasionem peccandi, aut perseverandi in peccatis. Et videtur hoc posse fundari in textu, quatenus cum restrictione dicit non esse accusandum ad divortium celebrandum: ergo non prohibet accusationem criminalem ad vindictam publicam. Quæ sententia est probabilis, sed intelligenda est in casu, in quo accusatio proprie sumpta cum omnibus oneribus suis, et ordinata præcipue ad vindictam publicam, cadat sub præceptum, vel sit adeo necessaria ad commune bonum, ut repugnet charitati, vel justitiæ legali illam omittere; tunc enim non obligat juramentum, quia et est contra bonos mores, et contra intentionem jurantis, quia non est verisimile voluisse se obligare pro illo casu. Hic autem casus et obligatio rara est; tum quia rara sunt hujusmodi delicta et occasions; tum quia per denunciationem satisfieri potest ordinarie huic bono communi, vel incipiendo statim a denunciatione judiciali, ubi oportuerit, vel ad illam transeundo ex correctione fraterna, impleto ejus ordine, quando non fuerit sufficiens. Et ideo merito dixit Pontifex, tutius esse servare juramentum quoad non accusandum, quia ordinarie sufficit talibus remedii uti, etiam ad commune bonum. Unde Innocentius addidit, quod si uxor adultera non possit induci per denunciationem ad poenitentiam, neque ad divortium, tunc procedi potest ad accusacionem, non obstante illo juramento; quia tunc censemur accusatio necessaria non solum ad punitionem uxoris, sed etiam ad decentiam et honestatem viri, et ad tollendum scandalum aliorum. Et ita semper revolvimur ad illam regulam, ut juramentum obliget, sub intellectis honestis conditionibus, seu nisi in casibus in quibus vergit in pejorem exitum.

19. *Tertius sensus.* — Tertio, potest intelligi textus ille de juramento facto ante adulterium commissum, et ita esse intelligendum probat late Panorm., ibi, n. 14, et videtur consentaneum contextui; nam prior quæstio generalis manifeste proponitur de promissione non accusandi super ullo crimine, utique committendo, ut patet ex illis verbis: *Quia si mulier fieret infidelis*, etc. Posterior autem quæstio particularis de adulterio, eodem modo et sensu proponitur, quasi descendendo solum de universalis ad particulare. Hoc autem sensu supposito, difficilior fit responsio Pontificis, quia illa promissio ante delictum facta turpis est, et ideo non observanda, juxta legem *Si unus*, § *Pacta*, ff. de *Pactis*. Ubi

ratio redditur, quia expedit timere poenam, quam non timet, vel minus timet, qui accusationem non timet; unde proclivior fiet ad peccandum uxor per tales viri promissio, et ideo turpis censemur. Quæ ratio et turpitudine cessat, quando delictum supponitur commissum; ergo eadem ratione juramentum cadens in promissionem factam ante delictum commissum non obligabit, quia, ut supra dictum est, juramentum sortitur naturam promissionis, cui adjungitur.

20. Responderi potest cum Panormitanus ibi, concedendo turpem fuisse talem promissionem, et consequenter etiam juramentum fuisse inique factum; et nihilominus postea obligare ad non accusandum in commodum proprium, ut Pontifex significat. Et ratio est, quia promissio antecedit delictum commissum, et quodammodo præbet licentiam ad illud, quod est contra bonos mores et commune bonum; executio autem et observatio juramenti fit post delictum jam commissum, et ideo jam non dat licentiam ad futurum adulterium propter impunitatem ejus, sed potius continet indulgentiam delicti jam commissi. Sed haec responsio mihi non satisfacit, quia licet observatio juramenti sit post adulterium commissum, tamen si ex obligatione observatur, jam obligatio ipsa antecedit delictum sub conditione, si committatur. Ex hac autem obligatione nascitur licentia, et impunitas ad peccandum, quia ante adulterium, ex vi juramenti et obligationis ejus, certa est uxor nouiore accusanda, etiamsi adulterium committat. Igitur licet remittere adulterium commissum per se turpe non sit, nihilominus remittere illud ex vi antecedentis obligationis turpe esse videtur, ac propterea talem obligationem non posse per juramentum induci, ut statim generaliter declarabimus. Et confirmatur, nam ob hanc rationem, in d. § *Pacta*, non solum dicitur talem promissionem esse turpem, sed etiam non obligare, neque esse observandam; ergo idem est dicendum de obligatione juramenti, quia malum illud præbendi impunitatem ad peccandum, efficacius sequitur ex obligatione juramenti, quam ex obligatione promissionis.

21. Propter haec difficultis est illa interpretatione Panormitani, et ideo probabiliter alii, cum Innocentio, existimant Pontificem locutum fuisse de juramento circa adulterium jam commissum; quia non est magnum inconveniens, in illis duabus quæstionibus esse in hoc aliquam varietatem, præsertim cum adulte-

rium commissum possit esse nondum emendatum, sed pendens in futurum. Quia tamen verisimile est sermonem ibi esse de delicto committendo, duo responderi possunt ad objectionem factam. Unum est, Pontificem ibi non dicere, virum, qui sic juravit, obligari ex juramento ad non accusandum, sed supponere posse non accusare, si velit, et propterea dicere tutius esse non accusare ad divortium; quia in eo habetur major reverentia juramento, et simul remittitur injuria privata, et non omittitur remedium sufficiens, media denunciatione. Neque oportet ut verbum *tutius*, significet obligationem, quia hoc solum habet locum quando res ita est dubia, ut ex utraque parte sit animæ periculum morale et practicum; quod ibi non invenitur, quia probatissimum est tale juramentum, quando antecedit delictum committendum, non obligare. 22. Aliud responsum esse potest, Pontificem non existimasse juramentum illud fuisse a principio turpe, vel temerarium; nam cum in priori quæstione expresse dixerit, illud generale juramentum esse temerarium, in posteriori nihil tale dixit. Sed potius, propositis argumentis quibus videbatur probari esse turpe, omnibus satisfecisse videtur, respondendo posse denunciare uxorem, etiamsi illam non accuset; quasi hoc satis sit ut non sit judicandus patronus turpitudinis ejus, cum non celet crimen ejus, neque etiam dare illi occasionem peccandi per impunitatem, quia per denunciationem cogi potest ad poenitentiam agendum. Itaque propter solam obligationem non accusandi non censuit Pontifex præberi licentiam peccandi, quando salva semper manet potestas denunciandi; eo vel maxime, quia non simpliciter accusationem prohibet, sed cum illa restrictione, *ad divortium celebrandum*. Unde integra etiam relinquitur potestas ad accusandum in ordine ad vindictam publicam, propter commune bonum, si ad illud necessarium sit, vel magis expediat, quod etiam multum juvat, ut per tale juramentum non possit dici dari licentia impune peccandi. Et hic sensus videtur probabilior etiam quoad juramentum circa adulterium nondum commissum; nam proportione servata, fere idem dicendum est de adulterio jam commissio, quantum spectat ad continuationem ejus, quia etiam illa nondum commissa est.

23. *An juramenta de omittendis aliquibus bonis servari possint absque culpa.* — Ultimo, inquire potest an haec juramenta de omittendis seu non faciendis aliquibus bonis, vel me-

lioribus operibus, servari possint sine culpa, etiamsi possint absque culpa non servari. Et ratio dubitandi est, quia D. Thomas, quem alii imitantur, in d. art. 7, ad secundum, dicit, quod licet peccet sic jurans, postea vero potest, si velit, juramentum servare, quamvis non teneatur. Ratione etiam videtur clare probari, quia sermo est de omissione actus non praecetti, sed supererogationis, qui actus sine peccato omitti potest per se loquendo; sed juramentum sicut non imposuit necessitatem, ita neque abstulit hanc libertatem; ergo. In contrarium vero est, quia ejusdem malitiae esse videtur iniquum juramentum facere, et iniquum juramentum observare, quia est veluti perseverare in eadem iniquitate, illam voluntarie continuando; item quia illud est virtualiter facere juramentum vinculum iniquitatis.

24. *Dubii resolutio.* — Ad hoc breviter dicendum est, duobus modis posse intelligi, servari tale juramentum, scilicet, materialiter et formaliter. Materialiter voco, quando qui juravit, persistit in eo, quod juravit, et vult illud non facere, noui quia teneatur, nec quasi coactus juramento, sed solum quia non tenetur tale opus facere. Formaliter autem voco persistere in illo proposito ex vi juramenti, et quasi illo coactus. Prior ergo modo locutus est D. Thomas, et sic manifestum est licitum esse ei, qui juravit non ingredi religionem, non ingredi, quia propter juramentum non cogitur intrare, et idem est de similibus. Posteriori autem modo sine dubio esset inordinatum et culpabile, ut probat ratio facta: nam contra reverentiam juramenti est, illius praetextu et occasione opus consilii omittere. Item obligatio talis juramenti iniqua est, ut loquitur D. Thomas, Quodlibeto quinto, art. 27, quia per illam obligatur quis ad ponendum obicem gratiae et inspirationi Spiritus Sancti, quod est valde inordinatum; ergo operari etiam ex tali obligatione malum est, et peccatum. Atque ita quotiescumque juramentum non obligat ex capacitate materiae, iniquum est formaliter in sensu dicto servare juramentum; et hoc modo posset intelligi illa regula jurium, tunc juramentum non obligare, quando observatum vergeret in animae detrimentum.

CAPUT XVIII.

UTRUM JURAMENTUM IN MATERIA PER LEGEM DIVINAM POSITIVAM PROHIBITA OBLIGATIONEM INDUCAT?

1. Hæc quæstio locum habet tam in actione, quam in omissione a Deo prohibita, et ideo proponitur, quia licet ex dictis constet, perseverante malitia, non posse hæc cadere sub obligationem juramenti, nihilominus dubitari potest an, interveniente juramento, separetur malitia a tali materia, et ideo possit juramentum obligare. Nam in hoc sensu videtur dixisse Gratian., 22, q. 4, § ultimo, juramentum contra praceptum divinum aliquando obligare, saltem interveniente ignorantia facti circa id quod juratur. Quod probat argumento sumpto ex Josue 9, ubi Josue juravit foedus cum Gabaonitis, et se illo juramento obligari sensit, quamvis tale juramentum contra praceptum Domini esset, Deuteronom. 7: *Non inibis cum eis fædus;* et præterea tale juramentum fuisse validum, colligitur ex 2 Reg. 21, ubi dicitur Deus affluisse fame populum suum propter Saul, quia occidit Gabaonitas contra foedus illis juratum; ergo signum est peccasse Saul frangendo juratum promissionem; ergo obligavit illud juramentum, etiamsi fuerit contra positivum praceptum Dei. Secundo, quod difficilius est, hoc confirmat Gratianus, quia qui post votum castitatis jurat alicui se habiturum eam in uxorem, obligatur juramento, et tamen illud est de re prohibita a Deo. Ergo. Majorem dicit constare auctoritate Augustini, quam non ad ducit, nec locum designat. Minorem etiam supponit, quia illud juramentum est illicitum ratione praecedentis voti. Et licet servare votum sit de jure naturali, tamen quia illa obligatio introducitur media voluntate humana, videtur de illa judicare, sicut de obligatione legis positivæ. Et videtur etiam supponere majorem esse obligationem juramenti quam voti, et ideo vincere illam.

2. *Reprobatur sententia Gratiani.* — *Juramentum factum contra praceptum vel prohibitionem juris divini positivi non obligat.* — Hæc sententia Gratiani sine dubio falsa est, et a Glossa ibi, et ab omnibus reprobata. Dico ergo juramentum factum contra praceptum, vel prohibitionem juris divini positivi, non obligare. Est assertio certa, et patet facile exemplis, ut si quis juraret nunquam confi-

CAP. XVIII. AN JURAMENTUM IN MATERIA PROHIBITA FACTUM OBLIGET.

579

teri, vel nunquam communicare. Quod si quis dicat, hæc similia, etiam secluso pracepto, non obligare, quia vergunt in perniciem animæ, tamen nudum praceptum ad hoc non sufficere, contra hanc fugam est optimum exemplum, si aliquis habens conscientiam peccati mortalis, de quo non potest hodie confiteri, nihilominus juret se hodie communicatum, sine dubio non obligabitur juramento, quia sic communicare sine alia necessitate, et non præmissa confessione, contra jus divinum est; et similia exempla possunt facile adduci, sed non est necesse ea multiplicare in re clara. Ratio autem est, quia, supposito tali divino jure, talis actio vel omissio est simpliciter mala; neque est in potestate hominis separare ab illa malitiam, quia non est in potestate ejus tollere vel suspendere divinum jus; ergo juramentum de re sic prohibita est juramentum de peccato; ergo non magis obligat quam juramentum de quacumque re intrinsecè mala. Denique illud juramentum est in præjudicium divini juris, potestatis, ac mandati; quomodo ergo potest obligare?

3. *Exponitur locus Josue.* — *Duplex ratio nullitatis considerari potest in juramento Josue.* — Solum oportet explicare juramentum factum a Josue, in quo duplex ratio nullitatis considerari potest: una est ex parte doli et deceptionis Gabaonitarum, et probabilis ignorantiae Josue, et principum populi Dei; aliud caput est incapacitas materiae, quia juramentum illud fuit de re per Deum prohibita. Prior ergo titulo videtur non potuisse obligare illud juramentum, quia fuit involuntarium; nam ignorantia causat involuntarium. Illa autem fuit ignorantia valde apprensiva et probabilis, ut ex circumstantiis, quæ in Scriptura narrantur, colligitur. Deinde orta fuit ex positiva deceptione paciscentium, quæ est injuriosa, et sufficit reddere pactum nullum, et consequenter etiam juramentum illi adjunctum. Denique fuit ignorantia in conditione personarum, cum quibus foedus feriebatur, valde essentiali, quia necessaria ad foederis honestatem; error autem circa tales conditiones personæ sufficit invalidare contractum. Quibus omnibus accedit quod, licet Josue et principes propter ignorantiam non peccaverint sic jurando, nihilominus juramentum ipsum in se fuit de re illicita; ergo etiam haec ratione servari non debuit, et hoc est aliud caput nullitatis.

4. *Variæ sententiæ circa idem juramentum*

referuntur. — *Prima sententia Gratiani.* — Circa hoc juramentum variæ sunt opiniones. Prima affirmat juramentum illud fuisse validum, et per se obligatorium. Hanc defendit Gratianus, sed male et improbabiliter; vult enim debuisse servari, quamvis esset de re illicita, quia, quando factum est ex ignorantia facti, licite factum est. Sed hoc nihil juvat, ut recte notavit Abul., Josue 9, q. 29, quia licet ignorantia, si perseveraret, potuisset facere ut ex conscientia erronea obligaret juramentum, tamen ablata ignorantia non poterat durare obligatio juramenti; quia jam cessabat conscientia erronea, et constabat rem juratam non esse licitam, quia præcedens ignorantia non abstulit in re ipsa obligacionem legis Dei ergo ablata ignorantia, lex divina obligabat; ergo jam non poterat obligare juramentum ad agendum contra illam.

5. *Alius modus defendendi juramentum hoc fuisse validum.* — Alio ergo modo defendi potest juramentum illud fuisse validum, negando fuisse de re illicita, aut contraria legi Dei. Quæ est Scholasticorum opinio, quos infra referam, et eam defendit Lyran., in Josue, et indicat Ambrosius, l. 3 Officiorum, Josue c. 10, dicens: *Jesus pacem, quam dederat, revocandam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione, ne, dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret.* Nec ab eadem sententia est alienus Augustinus, q. 13 in Josue, ubi eamdem quætionem tractat, et easdem ponit rationes dubitandi, et nihilominus ait, Deo non displicuisse observationem illius juramenti, tum quia quamvis Gabaonitæ Hebræos fefellerint, tamen pro sua salute, et Deum timendo in populo ejus id fecerunt; tum etiam quia ad clementiam sententiæ Josue flectebatur. Et in q. 14 addit, quod nisi placuisset Deo illa juratio, ipse illuminasset Josue, etiamsi non fuisset ab eo interrogatus, sicut statim in c. 10, in simili casu legitur. Et ibi ait credidisse Gabaonitas Deo, promissionibus, seu comminationibus ejus, et hanc eorum fidem per illud foedus remunerasse.

6. Quod autem illud juramentum non fuerit contra legem Dei, colligit Lyran., ex illis verbis Josue 11: *Non fuit civitas, quæ se traderet filiis Israel, præter Heraeum, qui habitabat in Gabaon, omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat, ut induarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel, et caderent, et non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præcepit Deus Moysi.* In quibus verbis declarari videtur